

KÜRESEL KRİZE YÖNELİK VERGİ POLİTİKALARI ve BEKLENEN BÜTÇE ETKİLERİ

Dr. Mustafa BULUT (*) Mefküre Seda ÇALIŞKAN (*)

1 - GİRİŞ

Bugün bütün dünya Büyük Buhran'dan bu yana yaşanan en büyük kriz olan Küresel Kriz ile karşı karşıyadır. Bütün ülkeleri ciddi anlamda tehdit eden bu kriz giderek bütün dünyayı etkiler hale gelmiş ve hükümetleri sık sık önlem paketleri açıklamaya zorlamıştır. Söz konusu krizin etkilerinin uzun süre devam edeceği bütün çevreler tarafından kabul edilmektedir.

Kriz, 2007 yılının Ağustos ayında ABD emlak piyasalarında başlamış olup para ve sermaye piyasalarına yayılarak 2008 yılının Eylül ayında başta ABD'de olmak üzere Lehman Brothers gibi bazı büyük mali kuruluşların iflas etmesiyle derinlik ve yaygınlık kazanmıştır. Piyasalardaki dalgalanmanın büyümesi, hem borçlanma imkânlarını sınırlamış hem de borçlanma maliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Krizin reel kesim üzerindeki etkileri ise 2008 yılının son çeyreğinde belirgin bir şekilde hissedilmeye başlanmıştır.¹

Yaşanan durgunluk ve büyüme oranlarındaki sert düşüşler, toplam dış talebin ve küresel ihracat artışının ciddi bir şekilde gerilemesine neden olmuştur. Dış talep koşullarının bozulması ile birlikte ortaya çıkan belirsizlik, tüketici ve reel kesim güvenini son yılların en düşük seviyelerine çekmiştir. Ayrıca yatırım talebi başta olmak üzere iç talep de sert bir şekilde daralmıştır. Bütün bu kaygı yaratan gelişmeler neticesinde hükümetler kurtarma planları hazırlamış, gerek para politikasına yönelik önlemler gerekse vergisel önlemler almıştır. Birçok ülkede vergi indirimlerini ve kamu harcamalarını içeren mali önlemler paketleri sunulmuştur.²

Türkiye'nin küresel kriz karşısında risk göstergelerinin daha olumlu yönde geliştiği gözlenmektedir. Bunun en önemli nedeni ise finansal sistemimizde sağlanan istikrar neticesinde ülkemiz ekonomisinin uluslararası şoklar karşısında önceki dönemlere göre daha esnek ve dayanıklı

(*) İzmir Vergi Dairesi Başkanı

(**) Gelir Uzmanı

¹ Mehmet YÖRÜKOĞLU, "Küresel Mali Kriz Ve Türkiye Ekonomisi", 2009, <http://www.tcmb.gov.tr/>

² YÖRÜKOĞLU, a.g.e.

bir yapı kazanmasıdır.³ Ancak buna rağmen Türkiye’de büyüme hızı oldukça yavaşlamıştır. 2008 yılının son çeyreğinde büyüme -6,2 çıkmış ve 2008 yılı büyüme rakamı ise %1,1 olarak gerçekleşmiştir. 2001 krizinden bu yana büyümenin itici gücü olan yurt içi nihai tüketim ilk defa daralmıştır. Bununla birlikte sanayi üretim endeksi gerilemiş ve imalat sanayi kullanım oranları 2001 krizinde görülen seviyelerin altına inmiştir.⁴

2- ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE KÜRESEL KRİZE

KARŞI ALINAN VERGİSEL TEDBİRLER⁵

Küresel krizin tehlikeli boyutlara ulaşması ve bütün dünyada tedirginlik yaratması neticesinde birçok ülkenin hükümeti krize karşı çeşitli önlemler almaya yönelmiştir. Bu önlemler parasal yardımlar, yatırım teşvikleri ve vergisel teşviklerden oluşmaktadır. Söz konusu teşviklerden vergisel olarak alınanların bazıları aşağıda belirtilmiştir.

2.1- Dolaylı Vergiler Alanında Yapılan

Değişiklikler

ÖTV

• Çeşitli ÖTV oranlarında indirimler (Brezilya, ABD)

KDV

• Çeşitli KDV oranlarında indirimler (Belçika, Bulgaristan, Finlandiya, İngiltere, Vietnam)
• KDV ödemelerinin ertelenmesi (Belçika, Çek Cumhuriyeti)

• KDV iade sürelerinin kısaltılması (Fransa, Slovakya, İspanya, İngiltere)

• KDV iade oranlarının artırılması (Çin)

DİĞER DOLAYLI VERGİLER

• Hizmet vergilerinde indirim (Hindistan)
• Çeşitli işlem vergilerinde indirim (Tayvan-futures işlem vergisi)
• Çevre koruma vergilerinde indirim (Mauritius)
• Yakıt vergisinin sıfıra indirilmesi (Çin)
• Taşıt vergisinin belirli taşıtlar için indirilmesi (Çin)

2.2- Gelir Vergisi Alanında Yapılan

Değişiklikler

• Gelir vergisi tarife düzenlemeleri (Finlandiya, Lüksemburg, Yeni Zelanda, Japonya, Almanya)
• Gelir vergisi ödemelerinin geçici olarak ertelenmesi (Çek, Vietnam)
• Çeşitli istisnalar getirilmesi (Filipinler, Fransa, Endonezya, Lüksemburg, Filipinler, Romanya)
• Çeşitli vergi indirimlerinin getirilmesi veya mevcut indirim tutarlarının artırılması (Bulgaristan, Endonezya, İrlanda-, Filipinler, Tayvan, Tayland, ABD, Japonya, Almanya, Kanada)

2.3- Kurumlar Vergisi Alanında Yapılan

Değişiklikler

• Kurumlar vergisinde oran indirimleri (Çek, Lüksemburg, Hollanda, Filipinler, İsveç, Endonezya, Japonya, Kanada, Avustralya, Singapur)
• Kurumlar vergisi ödemelerinin ertelenmesi (İngiltere, Brezilya, Tayvan, Vietnam)

³ Durmuş YILMAZ, “77. Olağan Genel Kurul Toplantısı Açılış Konuşması”, 2009, <http://www.tcmb.gov.tr/>

⁴ Mehmet YÖRÜKOĞLU, a.g.e.

⁵ Bu bölüm, ağırlıklı olarak Deloitte Touche Tohmatsu ve Niyazi ÖZPERHİZ’in kaynakçada belirtilen çalışmalarından faydalanılarak yazılmıştır.

- Çeşitli vergi indirimleri getirilmesi veya mevcut indirimlerin artırılması (İrlanda, İtalya, Letonya, Lüksemburg, Mauritius, Filipinler, Tayland, Vietnam, İsveç, Avustralya, İrlanda, Norveç, Romanya, İspanya, Fransa, ABD, Japonya, Almanya)

- Çeşitli istisna ve muafiyet düzenlemeleri (Romanya, İspanya, Tayland, İrlanda, Norveç, Mauritius, ABD, Japonya)

- Zararların geleceğe dönük mahsup sürelerinin uzatılması (Letonya, Tayvan, ABD)

- Geçmişe dönük zarar mahsubu düzenlemeleri (Norveç, İngiltere, Fransa, Japonya)

- Yeniden değerlendirme imkânları (İtalya)

- Amortisman uygulamaları (Almanya, İtalya, Hollanda, Letonya, Slovakya, İspanya, ABD, Kanada, Avustralya)

- Bazı temettülardan alınan stopajların düşürülmesi (Lüksemburg, Avustralya)

2.4- İşlem Vergileri

- Damga vergisi oran indirimleri (İrlanda)
- Damga vergisi istisnalarının getirilmesi (Şili, Çin)

2.5- Servet Vergileri

- Servet vergilerinin kaldırılması (İspanya)
- Tapu vergisi oranı indirimleri (Çin)
- Arazi değer biçme vergisi muafiyeti (Çin)
- Emlak ve intikal vergisinin indirilmesi (Tayvan)
- Arazi devir vergisi bazı koşullar için ertelenmiştir (Mauritius)

2.6- Yatırım Teşvik Önlemleri

- Çeşitli yatırımlara vergi tatili (Bulgaristan, Tayvan)

- Belirli tarih aralıklarında yapılan yatırımların kurumlar vergisinden indirilmesi (Fransa)

Yukarıda da ele alındığı üzere küresel kriz ile karşı karşıya kalan pek çok ülke tarafından krize

karşı açıklanan çeşitli önlem paketleri içinde vergisel önlemlere de yer verilmiştir. Bu kapsamda ülkelerin aldığı vergisel önlemler arasında ÖTV, KDV ve diğer dolaylı vergilerde indirimlerin yapılması; gelir ve kurumlar vergilerinde oran indirimlerine, tarife değişikliklerine gidilmesi, çeşitli istisna ve muafiyetlerle birlikte vergi indirimi uygulamalarına yer verilmesi, zarar mahsubu düzenlemeleri yapılması; servet vergilerine ilişkin düzenlemeler yapılması yer almaktadır.

3- TÜRKİYE'DE KÜRESEL KRİZE KARŞI

ALINAN VERGİSEL TEDBİRLER

Küresel krize karşı önlem paketleri açıklayan ülkeler arasında Türkiye de yer almaktadır. Bu önlemlerden vergisel yönlü olanlar aşağıda belirtilmiştir:

- 20.02.2008 tarihinde kabul edilen **5736** sayılı “**Bazı Kamu Alacaklarının Uzlaşma Usulü ile Tahsili Hakkında Kanun**” ile vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay nezdinde dava açma, ilgisine göre itiraz ve temyiz süreleri geçmemiş veya ihtilaflı olup kanun yolu tüketilmemiş bulunan vergi ve cezalar için uzlaşma müessesesinden faydalanma imkânı getirilmiştir. Söz konusu kanun uygulamasında, uzlaşma sonucunda vergi, resim, harçlar, fon payları ile bunlara bağlı vergi ziyai cezaları ile usulsüzlük ve özel usulsüzlük cezalarının 18 ayda 18 eşit taksitte ödenebilmesi sağlanmıştır.

- 27.02.2008 tarih ve 26800 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan **5736** sayılı kanunun 5. maddesi ile getirilen uygulama ile belirlenen şartlar dâhilinde Motorlu Taşıtlar Vergisine ilişkin gecikme zamlarının tahsilinden vazgeçilmiştir.

- 04.06.2008 tarihinde kabul edilen **5766** sayılı Kanunun 5 inci maddesiyle 6183 sayılı Kanuna eklenen “Yurt dışı çıkış tahdidi” başlıklı 36/A maddesiyle yurt dışı çıkış tahdidinin, 100.000 TL

ve üzerinde olan teminat altına alınmamış amme alacağı için uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Düzenleme öncesi bu tutar 25.000 TL'dir.

- 6183 sayılı Kanunun 48 inci maddesine 01.07.2008 tarihinden geçerli olmak üzere **5766** sayılı Kanunla eklenen ikinci fıkra hükmü gereğince 50.000 TL (bu tutar dâhil) tutarındaki vergi borçları için yapılacak tecil taleplerinde teminat aranılmayacaktır. Bu tutarın üzerindeki amme alacaklarının tecilinde, gösterilmesi zorunlu teminat tutarı 50.000 TL'yi aşan kısmın yarısı olarak belirlenmiştir.

- 30.10.2008 tarih ve 27039 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tahsilât Genel Tebliği ile 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 48 inci maddesinde düzenlenen tecil ve taksitlendirme müessesesinden, zor durumda olan borçluların yararlanarak borçlarını ödemelerine imkânı getirilmiştir. Anılan maddenin Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye istinaden; 1 Eylül 2008 tarihi itibarıyla vadesi geldiği halde 30.10.2008 tarihine kadar ödenmemiş olan ve Devlete ait olup vergi dairelerince takip ve tahsil edilen, (2008 yılı gelir ve kazançları için tahakkuk eden geçici vergi ve bu vergi ile birlikte ödenmesi gereken damga vergisi hariç) tüm amme alacakları yıllık % 3 faiz ile 18 ay taksitle ödenebilecektir.

- 13.11.2008 tarihli Resmi Gazete yayımlanan kararnameye göre, Gelir Vergisi Kanunu'nun Geçici 67. maddesinin (1), (2) ve (3) numaralı fıkralarında yer alan oran, tam mükellef gerçek kişi ve kurumlar tarafından hisse senetlerine (menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetleri hariç) ilişkin olarak elde edilen kazançlar için % 0, bu kişi ve kurumlar tarafından elde edilen diğer kazançlar için % 10 olarak belirlenmiştir. Ayrıca aynı maddenin (11) numaralı fıkrasında yer alan oran, hisse senetlerinden (menkul kıymetler yatırım

ortaklıkları hisse senetleri hariç) elde edilen kazançlar için % 0, diğer kazançlar için % 10 olarak belirlenmiştir.

- 13.11.2008'de kabul edilen ve beyan süresi 02.03.2009'da sona eren **5811** sayılı "**Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun**" ile vergilendirilmemiş ve kayıtdışı kalmış kazançların mükellefin kendi beyanıyla ekonomiye dâhil edilmesi amaçlanmıştır.

- 28.02.2009 tarihli 27155 (Mükerrer) Resmi Gazete de yayımlanan **5838** Sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile birçok kanunda değişiklik yapılmıştır. Özetle, Gelir Vergisi Kanunu'na geçici bir madde eklenerek Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunun 3. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen Ar-Ge ve destek personelinin, bu çalışmaları karşılığında elde ettikleri ücretleri üzerinden asgari geçim indirimi uygulandıktan sonra hesaplanan gelir vergisinin; doktoralı olanlar için yüzde 90'ı, diğerleri için yüzde 80'i verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden indirilmek suretiyle terkin edilmesi hükmü getirilmiştir. Kurumlar Vergisi Kanunu'na eklenen 32/A maddesi ile yatırımların teşvik edilmesine yönelik olarak, indirimli kurumlar vergisi oranı uygulaması getirilmektedir ve ayrıca çeşitli hükümlerde de değişiklikler yapılmıştır. Katma Değer Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklik ile, malların yetkili gümrük antreposu işleticilerine tevdi edilmesi de ihracat sayılmış; yılı içinde mahsuben iade edilemeyen verginin izleyen yıl içinde talep edilmesi şartıyla nakden veya mükellefin vergi, SSK prim borçları ile genel ve katma bütçeli idareler ile belediyelere olan borçlarına ya da döner sermayeli kuruluşlar ile sermayesinin %51 veya daha fazlası kamuya ait olan veya özelleştirme kapsamında bulunan işletmeler ile organize sanayi bölgelerinden

temin ettikleri mal ve hizmet bedellerine ilişkin borçlarına mahsuben ödeneceği hüküm altına alınmış ve ayrıca dâhilde işleme ve geçici kabul rejimi kapsamında KDV tecil-terkin uygulama süresi iki yıl daha uzatılmıştır. Özel Tüketim Vergisi Kanununda Yapılan Değişiklikle (I) Sayılı Listenin (B) cetvelinde yer alan bazı mallara ilişkin özel tüketim vergisi tutarları yeniden tespit edilmiş, bazı yeni mallar ise vergi tutarları ile birlikte (B) cetveline eklenmiştir. Ayrıca 28 Şubat 2009 tarihinde yapılan değişikliğe göre ÖTV Kanunu II Sayılı Liste kalemlerinde yer alan 87.04 G.T.I.P. numaralı taşıtlarda (eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar) ÖTV tarhiyatı yapılmayacaktır. Bu tarihten önce tarh edilmiş ancak ödenmemiş olan ÖTV tutarları ise terkin edilecektir. Gider Vergileri Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, kablolu, kablosuz ve mobil internet servis sağlayıcılığı hizmetine ilişkin özel iletişim vergisi oranı, %15' den %5' e indirilmiş ve menkul kıymet yatırım fonlarının ve menkul kıymet yatırım ortaklıklarının sermaye piyasalarında yapmış oldukları işlemler nedeniyle elde ettikleri gelirler BSMV 'den istisna tutulmuştur. Damga Vergisi Kanunu ile ilgili değişiklikle elektronik ortamda birlikte verilen muhtasar beyanname ve sigorta prim bildirgesinden sadece muhtasar beyanname için 20 TL alınacağı hüküm altına alınmıştır. Harçlar Kanununda Yapılan ekleme ile kat irtifakı tesis edilmiş, gayrimenkullerin devir ve iktisabında tapu harcının, alım satımda ödenen bedellerin hesaplanmasına yönelik düzenleme yapılmıştır. Ayrıca Harçlar Kanunu'nun (4) sayılı tarifesinin "I-Tapu işlemleri" başlıklı bölümünün 12 numaralı fıkrası, 13 numaralı fıkrasının (a) ve (c) bentleri ile 20 numaralı fıkrasının (e) bendinde yer alan tutarlarda değişiklik yapılmıştır. (4. sayılı tarifenin 13/a ve 13/c fıkralarına göre, nispi esasa göre tahsil edilmekte olan harçların,

28.02.2009 tarihinden geçerli olmak üzere makutu olarak alınması öngörülmüş ve 13/a bendi kapsamındaki cins tashihi harçlarının beyanname verilmesi suretiyle tahsili uygulamasına son verilmiştir.) Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununda yapılan düzenleme ile tahsil imkansızlığı nedeniyle terkin edilmesi gereken amme alacağı tutarı artırılmış ve mükelleflerin borçları ile ilgili bilgilerin 3 kişilere verilmesi yeni esaslara bağlanmıştır. 1979 veya daha eski model motorlu taşıtların 30 Haziran 2010'a kadar kayıt ve tescillerin silinmesi ve hurdaya çıkarılması durumunda, tahakkuk etmiş ve ödenmemiş motorlu taşıtlar vergisi ile bu vergiye ilişkin gecikme zammı, vergi cezaları ve plakaya kesilen cezalarından vazgeçileceği belirtilmiştir. 5084 sayılı Teşvik Kanunu kapsamındaki illerde faaliyet gösteren mükelleflerin gelir vergisi stopajı teşviki uygulamasına ilişkin süreler uzatılmıştır.

• 12.03.2009 tarih ve 27167 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu Genel Tebliğinde; serbest bölgelerde istihdam edilen personelin ücretlerinin gelir vergisinden istisna edilmesiyle ilgili açıklamalara yer verilmiştir. İstisna uygulamasından yararlanan mükelleflerin yurt dışı ihracat tutarının toplam satış tutarına oranı, %85 veya üzerinde gerçekleştiğinin YMM faaliyet raporu ile tespit edilmesi halinde, vergi dairesince tecil edilen vergi terkin edilecektir. Öte yandan, serbest bölgede üretim faaliyetinde bulunan işletmelerde çalıştırılan ve yıl içinde gelir vergisi tevkifatı yapılmış olan işçi ücretleri de, işverenin yılsonu itibarıyla ürettikleri ürünlerin %85'ini yurt dışına ihraç etme şartını gerçekleştirmesi halinde, gelir vergisi istisnasından yararlanılabilecektir.

• Beyan süresi 27.03.2009'a uzatılmış olan kira gelirlerinin tam olarak saptanabilmesi amacıyla 01.11.2008'den itibaren 500 TL ve üzeri kira

gelirlerinin banka veya Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen belgelerle tevsik edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

- 16.03.2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Bazı Mallara Uygulanacak Katma Değer Vergisi ile Özel Tüketim Vergisi Oranlarının Belirlenmesine İlişkin Kararname ile 15.06.2009 tarihine kadar uygulanmak üzere başta otomobil, konut ve beyaz eşya sektöründe olmak üzere çeşitli ürünlerde KDV ve ÖTV indirimine gidilmiştir. Buna göre; 150 m2 üzerindeki konutlarda KDV %18’den %8’e, ÖTV ticari araçlarda %10’dan %1’e, motor silindir hacmi 1600 cc’yi geçmeyen otomobillerde %37’den %18’e, 250 cc’yi geçmeyen motosikletlerde %22’den %11’e, beyaz eşya da ÖTV %6,7’den %0’a düşürülmüştür.

- 29.03.2009 tarihli resmi gazetede açıklanan kararnameye göre geçici olarak çeşitli KDV oranlarında indirimler açıklanmıştır. Buna göre bina ve bağımsız bölüm şeklindeki işyerlerinin satışından alınan KDV, 3 ay süreyle %8’e; mobilya sektöründe her türlü ev ve ofis mobilyalarında alınan %18 KDV, 3 ay süreyle %8’e; bilgisayar, bilişim ve büro makinelerinden alınan %18 KDV, 3 ay süreyle %8’e; özellikle KOBİ’lerin kullandığı bazı sanayi ve iş makinelerinden alınan %18’lik KDV %8’e indirilmiştir.

- 30.03.2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan kararnameye göre Gayrimenkullerin satışında alıcı ve satıcının her birinden ayrı ayrı binde 15 olarak alınan tapu harcı, 3 ay süreyle binde 5’e indirilmiştir.

- 14.04.2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan kararnameye göre aralarında bilgisayarlardaki yazılım, işlemci ve anakartlar gibi yan ürünler, bambu mobilyalar, dişçi ve berber koltukları ile forkliftler ve kendiliğinden hareketli olmayan makinelerin bulunduğu bir dizi ürünün KDV’si 30 Haziran tarihine kadar %18’den %10’a indirilmiştir.

Ayrıca viskideki asgari maktu özel tüketim vergisi, içerdiği alkolün her bir litresi için 70,92 liradan 60 liraya düşürüldü. Cin ve votkada da 41,42 lira olan asgari maktu vergi 40 liraya indi. Küsurların da atıldığı yeni düzenlemede, rakının daha önce 35,84 lira olan maktu özel tüketim vergisi 36 liraya yükseltilmiştir. Taze üzüm şarabı ve üzüm şırasından alınan maktu ÖTV ile nispi vergi oranlarında değişiklik yapılmazken, köpüklü şaraplarda nispi vergi sıfırlandı, maktu ÖTV ise 11,21 liradan 11,25 liraya çıkarılmıştır.

4- EKONOMİYİ CANLANDIRMAYA YÖNELİK SÖZKONUSU VERGİ POLİTİKALARININ YARATACAĞI BORÇLANMA İHTİYACI MAKRO EKONOMİ AÇISINDAN YENİ BİR TEHDİT OLUŞTURUR MU?

Zaman içinde bir ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin miktarında meydana gelen artış anlamına gelen ekonomik büyümeyi, ekonomik politikalar ve dolayısıyla ekonomik aktörler olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Maliye politikaları açısından bu etkilere, devletin giderlerine ve gelirlerine yönelik politikalar kapsamında bakmak gerekmektedir. Gelir yönünden en önemli maliye politikası aracı vergilerdir. Vergilerin oranları ve türleri itibariyle uygulanan politikalar, ekonomik büyümeyi çeşitli kanallardan etkiler. Sermaye gelirlerine yönelik uygulanan vergi politikaları sermaye birikimini ve dolayısıyla da uzun vadede ekonomik büyümeye etkide bulunabilir. Yatırımlardan elde edilen net karı azaltıcı vergi, yatırımları ve buna bağlı olarak büyümeyi olumsuz olarak etkileyebilir. İşgücünün vergilendirilmesi ise kişilerin zamanlarını çalışma ve dinlenme arasında seçim yapmalarına neden olan gelir ve ikame etkileri aracılığıyla büyümeyi etkiler. Vergi sistemlerinde yer alan istisna,

muafiyet ve indirim düzenlemeleri de ekonomik büyümenin kaynakları üzerinde etkiler yaratabilir. Örneğin Ar-Ge faaliyetlerinin bu yollarla desteklenmesi yenilikçi teknolojiler ve ürünler yoluyla rekabet gücünü artırabilir.⁶ Vergi politikalarının ekonomik büyüme üzerine etkileri konusunda örnekler daha da artırılabilir.⁷

Vergi politikaları yoluyla ekonomik büyümenin desteklenmesi düşüncesi yakın dönemde ortaya çıkan arz yönlü iktisadi düşünce akımının merkezinde yer almıştır. Keynesyen İktisada 1980'li yılların başında bir alternatif olarak doğan arz yönlü iktisadi düşüncede, vergi indirimlerinin iktisadi büyüme artışına ve işsizliğin azaltılmasına önemli katkısının olabileceği kabul edilmektedir. Bu düşünceye göre bir ülkenin reel gelir veya toplam istihdam tarafından ölçülen refahı, önemli ölçüde hükümet tarafından izlenen mali ve parasal politika karışımına dayanır. Bu düşünce paralelindeki içsel büyüme modellerinde, çeşitli öneriler yer almaktadır. Buna göre Lucas (1998) beşeri sermayenin, Rebelo (1991) kümülatif sermayenin, Romer (1990) Ar-Ge çalışmalarının, Barro (1990) kamu harcamalarının ve Pagano (1993) finansal piyasaların artan getiri sağlayacağını ileri sürmektedirler. Romer'ın Bilgi Taşıma Modeline göre Ar-Ge yeni teknoloji, yeni kalite ve yeni ürünlerin kaynağı olması ve her firma tarafından yüklenilemeyecek bir maliyet gerektirmesine rağmen, bilgilerin yayılmasının bir sonucu olarak tüm firmalar açısından verimlilik artışlarını doğuracaktır. Barro Modeli'nde (Kamu

Politikaları Modeli) kamu sektöründe sağlanan mal ve hizmetlerin üretim faktörlerinden biri olduğunu varsaymıştır. Bu modelde başta eğitim harcamaları olmak üzere sağlık harcamaları gibi kamu harcamalarının büyümeye katkısının pozitif olacağı ifade edilmiştir. Beşeri Sermaye Modeline göre ise kişinin ya da toplumun sahip olduğu bilgi, beceri, yetenekler, sağlık durumu, toplumsal ilişkilerdeki yeri ve eğitim düzeyi gibi kavramlarını ifade eden beşeri sermaye, iktisadi büyümenin temel kaynağını oluşturmaktadır.⁸

Bununla birlikte ekonomik büyüme üzerinde arz yönlü etkilerin gözlenmesi oldukça zordur. Çünkü yatırım ve büyüme, makroekonomi politikasının tüm unsurlarından etkilenmekte ve dolaşısıyla verginin büyüme üzerinde yaratacağı olumlu etkileri diğer faktörler (örneğin bütçe açıkları) yutabilmektedir. Ayrıca yatırım artırıcı politikalar büyümeyi kalıcı bir biçimde artırmak yerine geçici biçimde artırabilir.⁹

Bu bağlamda ülkeler tarafından açıklanan tedbir paketlerinde yer alan vergi indirimlerini değerlendirecek olursak krize karşı önlem niteliğinde uygulanan politikaların olumlu etkileri vergi indirimleri ve harcama politikaları yüzünden yok edilebilir. Bu önlemlerin uzun dönemde ekonomik canlanmayı tetiklemesi amacına ulaşırsa yapılan vergi indirimleri ve harcama artırıcı önlemlerin yarattığı kamu finansman yetersizlikleri bertaraf edilmiş olacaktır. Çünkü ekonomik büyümenin yeniden sağlanması vergi gelirlerinin de artmasına neden olacaktır. Ancak bütün bu

⁶ Taner TURAN, "Maliye Politikası Araçlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Bir Literatür İncelemesi", 2008, <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der69m2.pdf>

⁷ ALEXANDER, 2002; BEACH, 1998; ENGEN- SKINNER, 1996; MYLES, 2000.

⁸ Mustafa BULUT, "Yatırım İkliminin Geliştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü: Türkiye Örneği", 2009

⁹ Mustafa BULUT, a.g.e.

politikaların kısa dönemde ülkelerin bütçe açıklarını ve borç yüklerini artırması kaçınılmazdır ve birçok ülkede bu durum kaygı yaratmaktadır.

Ülkemiz açısından 2009 yılı Ocak-Nisan arasında gerçekleşen bütçe sonuçları da söz konusu kaygıların haklılığını göstermektedir. Bu dönemde bütçe giderleri 87.435 Milyon TL olarak gerçekleşmiş ve geçen yılın aynı dönemi ile kıyaslandığında %24,6 oranında artmıştır. Bütçe giderleri arasında cari transferlerde geçen yıla kıyasla meydana gelen %33,1 ve sermaye giderlerinde meydana gelen %52,1 artış dikkati çekmektedir. Yine aynı dönemde bütçe gelirleri ise 67.361 Milyon TL olarak gerçekleşmiş ve geçen yılın aynı dönemi ile kıyaslandığında %4 oranında artmıştır. Bütçe gelirleri içerisinde en önemli kalem olan vergi gelirlerine baktığımızda ise vergi gelirlerinin 50.958 Milyon TL gerçekleştirerek geçen yılın aynı dönemine kıyasla %4,1 azaldığı dikkati çekmektedir. Gelir Vergisinde %8,9, dâhilde alınan KDV'de %12,1, BSMV'de %22,4 ve Damga Vergisinde % 6,7 oranında artış meydana gelmekle birlikte Kurumlar Vergisinde %15, Özel Tüketim Vergisinde %3,4, Harçlarda % 10,5 ve ithalatta meydana gelen azalışa paralel olarak ithalde alınan KDV'de %32 oranında bir azalma meydana gelmiştir. Bütçe dengesi geçen yılın ilk çeyreğinde -5.449 Milyon TL açık vermiş, 2009 yılının ilk çeyreğinde ise -20.073 Milyon TL açık vermiştir. Ekonomide meydana gelen daralma ve alınan önlemler neticesinde bütçe dengesinde meydana gelen açık kaçınılmaz olmuş ve bunun neticesinde borçlanma ve borç yükü artmıştır.

Netice itibariyle 2009 yılı Ocak-Nisan dönemi bütçe gerçekleştirmelerine baktığımızda küresel ekonomide meydana gelen daralmanın ve bu daralma neticesinde uygulanan tedbir paketlerinin etkilerini görmek mümkündür. Özellikle vergi

gelirleri performansı olumsuz olarak etkilenmiştir ve etkilenecektir. Bütçe giderleri ise bir yandan makro ekonomik gelişmelerden kaynaklanan maliyet artışlarına maruz kalırken diğer yandan da uygulamaya konulan tedbir paketlerinde yer alan harcama artışlarından etkilenmektedir. Ancak bu yaşanan gelişmeler sadece bizim ülkemize mahsus olmayıp birçok ülke de aynı sorunlarla karşı karşıyadır. Ekonomik durgunluğa karşı alınan önlemler kaçınılmaz olarak bütçeyi olumsuz etkileyecek, borçlanma gereği artacak ve ilave finansman sorunları ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte asıl önemli olan bu önlemlerin ileride durgunluğu bertaraf edip tekrar ekonomik canlanmayı gerçekleştirmesidir. Uzun dönemde beklenildiği gibi bu politikalar ekonomik canlanma ile sonuçlandığı takdirde vergi gelirleri de artacaktır.

5- SONUÇ

Hemen hemen bütün ülkelerin gündemlerinin birinci sırasını uzun süredir meşgul eden ekonomik kriz beraberinde de pek çok soruyu getirmiştir. İktisatçılar ve iş dünyası tarafından Büyük Buhran'dan bu yana yaşanan en ciddi kriz olarak tanımlanan Küresel Kriz sistemlerin sorgulanmasına ve ekonomiyi destekleyecek uygun tedbir paketlerinin açıklanmasına neden olmuştur. Birçok ülkenin açıkladığı bu paketlerde alınan önlemler; zor durumda olan kuruluşlara parasal yardımları, çeşitli oran indirimleri, istisna ve muafiyet düzenlemeleri gibi düzenlemeleri içermektedir. Duraklayan ekonomiyi canlandırmak ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek amacıyla uygulamaya konulan tedbir paketlerinde yer alan vergi düzenlemeleri temelde devletin başlıca geliri olan verginin bir kısmından vazgeçmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda bütçe gelirinin azalması ve kamu finansmanı açısından

sıkıntılarının doğması kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca durgunluğu canlanmaya dönüştürmeye yönelik harcama politikalarından dolayı da borçlanma gereği artacaktır. Nitekim ülkemizin 2009 yılı Ocak-Nisan arasında gerçekleşen bütçe verileri de bu durumu açıkça ortaya sermektedir. Bununla birlikte uzun dönem açısından bütün bu politikaların ekonomik büyümeyi tetiklemesi durumunda kısa dönemde ortaya çıkan söz konusu sorunlar kendiliğinden çözümlenmiş olacaktır. Çünkü ekonomik büyümenin tetiklenmesi vergi gelirlerinde de artışa neden olacaktır. Öte yandan hedeflenen ekonomik canlanmanın yaratılmaması durumunda ise tüm dünyada kamu finansman ihtiyacının yaratacağı yeni finansal krizlerin ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılacaktır.

KAYNAKLAR

Deloitte Touche Tohmatsu (2009), "Tax Responses To The Global Economic Crisis", <http://www.deloitte.com/dtt/article/0,1002,cid=249689,00.html>, Erişim: 10.03.2009

ALEXANDER, Robert, "Taxation and Economic Growth", <http://divcom.otago.ac.nz/econ/ECONz/Jan00/tax.htm>

ATILGAN, Hasan, "Vergilemenin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye'deki Durumun Analizi", T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama Ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın No:2004/365, Ankara, 2004

BEACH, William W., "Why Taxes Affect Economic Growth", The Heritage Foundation Heritage Lectures, No:624, 1998, <http://www.heritage.org>

BULUT, Mustafa, "Yatırım İkliminin Geliştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü: Türkiye Örneği", T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2009/388, Ankara, 2009

ENGEL, Eric-SKINNER Jonathan, "Taxation and Economic Growth" National Tax Journal, Vol.49, Issue 4, 1996

ÖZPERHİZ, Niyazi, "Ekonomik Krize Karşı Dünyada Ve Türkiye'de Alınan Vergisel Önlemler", Vergi Dünyası, Mart 2009

MYLES, Gareth D., "Taxation and Economic Growth", Fiscal Studies, 2000, Vol.21, No.1

TURAN, Taner, (2008). "Maliye Politikası Araçlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Bir Literatür İncelemesi", Sayıştay Dergisi, Sayı:69, <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der69m2.pdf>, Erişim: 12.03.2009

YILMAZ, Durmuş, (2009). "77. Olağan Genel Kurul Toplantısı Açılış Konuşması", <http://www.tcmb.gov.tr/>, Erişim: 13.03.2009

YÖRÜKOĞLU, Mehmet, (2009). "Küresel Mali Kriz Ve Türkiye Ekonomisi", <http://www.tcmb.gov.tr/>, Erişim: 13.03.2009

2009 Nisan Ayı Bütçe Gerçekleşmeleri Raporu, <http://www.bumko.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF7A2395174CFB32E185ACA374B1116107> , Erişim: 15.05.2009